

Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ

Yayın Kurulu:
Dr. Mehmet Ali UZ
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Hasan YAŞAR
Ahmet ÇELİK
Ali IŞIK
Av. Serdar CEYLAN

CİLT: 24 • SAYI: 17
4 Haziran 2025 ÇARŞAMBA

KADEMİK

Sayfalar

Merhaba

f /akademiksayfalar

www.merhabahaber.com

20. YY İlk Çeyreğinde Karaman Ekonomisi

Giriş

Sapancalı Hasan Hüsnü'nün Karaman kitabında önemli bir konu da Karaman ekonomisidir. Sapancalı'nın ziraat, üretim, ticaret, zanaat-meslek ana konularında oluşturduğu kayıtlar (Sapancalı, 1922: 56-61), resmî belgelere dayandığı için son derece önemlidir. Ayrıca o resmî belgeler günümüze gelemediği için ya da erişilemediği için Sapancalı'nın bilgileri bir kat daha önemlidir.

Sapancalı'nın Karaman ekonomisi hakkında verdiği bilgiler; "1922 yılında Karaman'da tarım, hayvancılık, üretim, ticaret nasıldır, Karaman'da hangi meslekler vardır, Karaman haftalık ya da günlük pazarlar nerelerdedir?" sorularını yanıtlayacak içeriktedir.

Bu yazıda sırası ile Sapancalı'nın Karaman ekonomisi için açtığı konuların özgün metni, dilçi çevirisi verilecek sonra metin çözümlemesi ve değerlendirmesi yapıp sonuca bağlanacaktır.

Zirâ'at

Özgün metin

Kazâ 'umûmiyetle bir çiftçi memleketidir lâkin zirâ'at 'amelîyatı son usûllere mesned olmayub hâlî ibtidâiyetdedir ekseriyetle (karasapan) kullanılır Avrupa âlât-i zirâ'îyesinden ba'zı çiftliklerde pulluklar, orak makineleri ile kalbur makineleri musta'meldir. Toprağın kuvve-i inbâtiyesine gelince en iyi tarlalar mevsim müsâade itmek şartıyla bir nisbetle on nihâyet on beş virebiliyor

En ziyâde ekilen mahsûlât şunlardır: Bugday, arpa, çavdar, ikinci derecede mısır,

fasulye, nohud, mercimek, purçak, afyon, sogan, patates, haşhaş, (Sapancalı, 1922: 56)

Sapancalı'nın Ziraat başlığındaki dipnotu şöyledir:

Kazânın ahvâl-i zirâ'îyesi hakkında arkadaşım zirâ'at müdürü Faruk Beg tafsîlât-ı lâzime-yi hâvî eseri meydâna getirüb ma'adin idâresine tevdi' itmişdir âcizlerden ma'lûmât-ı muhtelifle ile iktifâ idiyorum (Sapancalı, 1922: 56)

Yusuf YILDIRIM

dır. Halen ilkel yöntemlerle ziraat yapılır. Çoğunlukla karasaban kullanılır. Bazı çiftliklerde Avrupa ziraat aletlerinden pulluk, orak (buğday derme) makineleri, kalbur (harman) makineleri kullanılmaktadır. Toprağın verimliliğine gelince mevsim ve şartlar uygun olduğunda en iyi tarlalar bire on-on beş vermektedir.

En çok ekilen ürünler şunlardır: Buğday, arpa, çavdar, ikinci derece mısır, fasulye, nohut, mercimek, burçak, afyon, soğan, patates, haşhaş.

Sebze üretimi

Karaman ilçe merkezinde, Aladağ ve Avgan nahiyelerinde her türden sebze yetiştirilir. Şehirdeki bahçıvanlar (sebze üretenler) bu üretimden gerektiği gibi yararlanamazlar.

Çünkü önce Adana bölgesinin sebzeleri şehre akın eder. Sonra Avgan'ın sebzeleri devreye girer. En son Karaman sebzeleri yetişir.

Kavun karpuz peynir

Karaman toprağında kavunun enva-i (binbir) çeşidi çıkar. Çoğunlukla diğer şehirlere ihraç edilir. Karpuz da şehirde çok çıkar.

Peynir, yağ da her köyde bolca yapılır ve şehre getirilerek satılır. Üretilen peynirin büyük miktarı Konya'da satılır. Buranın en iyi peyniri Divle peyniridir.

Ziraat metin çözümleme

Sapancalı, Karaman Ziraat Müdürü Faruk Bey'in Maden İdaresine hazırladığı kitaptan aldığı bilgilerle Karaman ekonomisini yazmıştır.

Karaman'da bir çiftçi şehridir.

Tarım geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır.

Birkaç çiftlikte modern pulluk,

orak makinesi (buğday deren makine) ve kalbur (harman) makinesi vardır.

Karaman toprakları verimlidir.

Karaman'da yaygın ekilip kaldırılan tahıl ürünleri; buğday, arpa, çavdardır.

İkinci derecede mısır, fasulye, nohut, mercimek, burçak, soğan, patates ve haşhaş ekilir.

Hem Karaman'da hem de Aladağ ve Avgan bölgesinde her türlü sebze üretimi yapılır.

Karaman'a ilk sebze Adana'dan, sonra Avgan köyünden gelir. Buraların sebzeleri biterken Karaman sebzeleri çıkmaya başlar.

Karaman'da her türlü kavun çıkar ve bunlar çok lezzetlidir. Çoğunluğu diğer şehirlere satılır.

Karpuz da çok yetiştirilir.

Karaman peyniri özellikle Divle peyniri çok meşhurdur.

Karaman'ın hemen hemen tüm köylerinde peynir üretimi yüksek düzeydedir.

Karaman peyniri çoğunlukla Konya'ya götürülerek orada satılır.

Hayvânât-ı Ehliye

Özgün metin

Kazâda en ziyâde koyun ve keçi ile tiftik keçileri vardır zengin fakirin hemen herkesin en az on beş davarı bulunur bundan başka camus, sığır, merkeb, katır, at, beygir dahi kesretle bulunur. At meraklıları eskiden çok olurmuş lâkin şimdi pek azalmışdır husûsî olarak at ve sâîr hayvânlar yetiştirmek ve fennî usûllerle büyüdüp terbiye etmek ta'ammüm itmemiştir. Mahdûd kimseler merkez kazâda at yetiştirme gayret iderler

Merkez kazâdaki fakîr davar sâhibleri ilk bahârda sürilerini kıs-

men mahallâtda gezdirerek ve kıs-
men belediye meydânında bir har-
man gibi çevirilüb otururur satar-
lar bu satıcılık yapan hep kadınlar-
dır

Hayvânât-ı Vahşiye

Daglarından Anadolu'nun sâir
dağlarında ne gibi vahşi hayvânât
var ise burada dahi bulunur başlı-
caları ayı, domuz, kurt, tilki, çakal,
tavşan, geyik, kalemlî kirpi (?) (Sa-
pancalı, 1922: 57)

Evcil ve yabani hayvan diliçi çe-
viri

Karaman'da sayıca en çok bes-
lenen hayvanlar koyun, keçi ve tif-
tik keçileridir. Zengin fakir fark
etmez bir evde en az 15 davar bu-
lunur. Bundan başka camız, sığır,
katır, eşek, at, beygir da Kara-
man'da çokça bulunur.

At meraklıları eskiden çokmuş
ancak şimdi azalmıştır. Özel at ve
diğer hayvan yetiştiriciliği, bilim-
sel yöntemler kullanarak hayvan
beslemek ve eğitmek Karaman'da
yaygın değildir. Sınırlı sayıda kişi,
Karaman'da at yetiştirme işiyle
uğraşır.

Yoksul davar sahipleri ilkbah-
arda sürülerini alarak mahalle
aralarında gezdirerek otlatırlar
sonra da belediye meydanını bir
harman gibi çevirirler ve orada sa-
tarlar. Hayvan satıcılığını her za-
man kadınlar yapar.

Anadolu dağlarında hangi ya-
bani hayvan var ise Karaman dağ-
larında da bunlardan bulunur. Ayı,
domuz, kurt, tilki, çakal, tavşan,
geyik, kalemlî kirpi, Karaman'daki
yabani hayvanların başlıcalarıdır.

Evcil ve yabani hayvan metin
çözümleme

Karaman'da en çok keçi, koyun
ve tiftik keçisi beslenir.

Her evde en az on beş davar
(keçi koyun) vardır.

Her hanede çokça bulunan di-
ğer hayvanlar; camız, sığır, eşek,
katır, at, beygirdir.

Eskiden özel at besleyenler çok
iken azalmıştır. Şimdilerde sınırlı
sayıda kişi özel at beslemektedir.

Karaman'da bilimsel yöntem-
lerle at eğitimi ve yetiştiriciliği
yaygınlaşmamıştır.

Yoksul davar yetiştiricileri ilk-
baharda mahalle aralarında otla-
tarak yetiştirmeye çalışırlar. Bun-
lar sonra belediye meydanında
kurulan pazara davarlarını getirip
satarlar.

Satışları hep kadınlar yaparlar.

Bir Senelik Mahsûlât İstatistigi

Bir Senelik Mahsûlât İstatistigi

Her sene çıktığı miktârı	
Kıyye	Mahsûlun cinsi
Bugday	5.000.000
Arpa	2.500.000
Çavdar	150.000
Mısır	100.000
Fasulye	30.000
Nohud	60.000
Mercimek	60.000
Burçak	50.000
Yaş meyve	1.000.000
Ceviz	5.000
Üzüm	750.000
Pekmez	100.000
Tütün	10.000
Afyon	500.000
Sogan	50.000
Patates	100.000
Pamuk	5.000
Tereyağı	50.000
Peynir	60.000
Yün ve yapagı	150.000
Tiftik	5.000
Bal	4.500
Kereste (m ³)	2.000

Bu cedvelde görülen okka mikdârları on senelik ta'sîrât defterlerinden mevcûdlar hesâb olunarak vüstâlaları alınmak sûretiyle meydâna çıkarılmışdır.

Keresteye gelince odunun istihsâlâtı mu'ayyen değildir zîrâ iltizâm ve ihaleye tâbî' olduğundan bazı sene az ba'zı sene çok kat'iyât yapılması ihtimâli vardır (Sapancalı, 1922: 58)

Karaman'ın yıllık üretim istatistiği metin çözümleme

Bir kıyye ya da okkanın bugünkü karşılığı 1.282 gramdır.

Sapancalı, tablodaki rakamları, öşür (vergi) defterlerinde kayıtlı olanların on yıllık ortalamalarını hesaplayarak almıştır.

Kereste rakamları kesin değildir. İltizam ve ihaleye tabi olduğundan yıllara göre üretimi az ya da çok olabilmektedir.

Tablodaki ürünler, Karaman'ın tamamını yani Hadim, Aladağ bölgesini de kapsamaktadır.

Ticâret

Özgün metin

Ticâret nokta-i nazarında Karaman hayli terakkî itmiştir. Ermenâk, Mut, Silifke, Bozkır, Sultâniye, Konya arasında en mühimm ticâret şehridir. Adana yolları kapalı iken Silifke ve Taşucu merkezleriyle âhir kazâlar bi'l-hassâ Konya arasında transit hıdmeti görmüş idi Karaman Silifke şosesi ikmâl idilince Karaman ticâreti bir derece daha yükselecektir.

Ticâreti daha ziyâde tevsî' etmek gâyesiyle seferberlik esnâsında (zirâat) (ticâret) (emniyet) (Tartanzâde ve şürekâsı) şirketleriyle daha beş sene evvelinden

yirmi bin lira sermâye ile milli banka te'sîsi idilmiş. Şirketlerin teşkil ve yükseltmesi yalnız sermâye ile olmaz ma'lûmât-ı iktisâdiyeyi hâiz mütehasıs arkadaşlar lâzımdır. Cessâr tâcirler en nazik noktaları zarar gelecek ciyetleri evvelce düşünür, anlar, esbâbına tevessül ider. Mezkûr şirketler böyle değil idi binâen aleyh az zamân sonra tefessüh iderek ortada yalnız milli banka ile Tartanzâdeler şürekâsı kaldı.

Milli Bankanın hâl-i hâzır sermâyesi kırk bin lira kâdâr var ise de büyük ticâret işlerle uğraşmayarak muhtelif fi'yâtlarla ikrâzât ile meşguldür.

Tartanzâde şürekâsında arkadaşları mahdûd ve müttehiidd olduklarından el-yevm toptancılık ve perakendecilik suretiyle ticâretlerine devâm idiyorlar

Harb-i umûmiyeden evvel en ufak bakkal ve aşçıdan yüksek ticârethânelere kâdâr bütün mu'amelâtı Ermeni ve Rumlar elinde iken bir hissî intibâh neticesi olarak el-yevm ticâret-i umûmiyeyi İslâmlar ellerine almış bulunuyorlar. Ma'ahâzâ esnâfımızı da hissiyât-i milliye pek noksandır bu kâdâr asker ve şehîd çocukları, kimsesiz yetimler dururken pek azı müstesnâ olmak üzere hâcesi hâcısı efendi geçinenleri bile Rum ve Ermeni çocukların, delikanlılarını istihdâm iderler bunun ise mahzûrları çokdur çünkü memleketde ahlâk-ı umûmiye münhal olmakda olduğundan bugünkü esnâf birer birer ölünce yerlerine geçecek oğlanları sermâyeyi sefâhına sarf ideceğinden korkarlar binân aleyh daha açık gözli olan Rum ve Ermeni delikanlıları o dükkanlara sâhib olacaktırlar.

İdhâlât		İhrâcât	Mikdârları istatistikde gösterilmemiştir
	Kilo		
Kahve	15.000	Buğday	
Şeker	150.000	Arpa	
Çay	1.000	Deri	
Pirinç	30.000	Yapagı	
Sabun	120.0000	Tiftik	
Zeytun yağı	7.500	Afyon Sakızı	
Gaz yağı (Sandık)	7.000	Nohud	
Manifatura ve attariye	200.000 <u>Lira</u>	Cehrî	
		Kurî üzüm	

Topdan ticâret az olub küçük esnâf mallarını Adana, Mersin ve Konya'dan tedârik ider

İdhâlât ve ihrâcâtı şâyân-ı kayd ve ehemmiyet bir derecededir.

Karaman Ticâret Odasının 28 Mart [1]338 târîh ve 19 numero-lu resmî istatistigine nazaran kazânın ihrâcât ve idhâlâtı ber-vech zîr beyân olunur:

Karaman'dan külliyyetli koyun, keçi, yağ, peynir, yumurta, mâzı, av derileri, kereste, bal mumı ihrâc olunmakda olduğu herkise ma'lûm iken ticâret odası nasılsa bunları tesbît idememiş. (Sapan-calı, 1922: 59-60)

Ticaret dilici çeviri

Karaman ticarete ilerlemiş bir şehirdir. Ermenek, Mut, Silif-ke, Bozkır, Karapınar, Konya ara-sında en önemli ticaret şehridir. Adan yolu kapalı olduğunda Silif-ke ve Taşucu ile diğer şehirler ara-sında özellikle Konya için Kara-man transit hizmeti görmektedir. Karaman Silifke Şosesi (taş yol) tamamlanınca Karaman'ın ticari önemi bir kat daha artacaktır.

Ziraat, ticaret ve emniyet ala-nında ticareti daha fazla genişlet-mek amacıyla seferberlik döne-

minde Tartanzâde ve ortakları 20.000 Osmanlı Lirası sermaye ile millî banka kurmuş. Şirketle-rin kurulması ve gelişmesi yalnız sermaye ile olmaz, ekonomi uz-manı kişiler de bu alanda gereklidir. Atılğan tüccarlar iş ve faali-yetlerinde en ince noktaları, zarar gelecek yönleri önceden düşünür, tespit eder, nedenlerini bulur. Ancak Tartanzâde'nin şirketleri böyle değildir. Bundan dolayı kısa zamanda diğerleri feshedilerek ortada yalnız milli banka ile Tar-tanzâdeler şürekâsı kaldı.

Millî bankanın şimdiki serma-yesi 40.000 Osmanlı Lirası var ise de büyük ticari işlerle uğraşmaya-rak farklı fiyatlarla borç para ver-mek ile meşguldür. Tartanzâde ortaklığında arkadaşları az ve bir-lik içinde olduğundan bugün top-tancılık ve perakendecilik alanın-da ticaretlerine devam ediyorlar.

Genel harpten (I. Dünya Sava-şı) önce en ufak bakkal, aşçıdan yüksek ticarethanelere kadar bü-tün ekonomik faaliyetler Ermeni-ler ve Rumlar elinde iken bir uyanma sonucu bugün genel tica-reti Müslümanlar ellerine almış durumdalar.

Bununla birlikte esnafın milli duyguları pek noksandır. O kadar

asker, şehit çocukları, kimsesiz yetimler dururken hocası, hacısı, efendi geçineni bile Rum ve Ermeni çocukları ile gençlerini iş yerlerinde istihdam ederler. İstisnalar da var tabi. Bunun çok sakıncası vardır. Çünkü memlekette genel ahlak iyice çökmektedir. Bugünkü esnaf, ölünce yerlerini alacak çocuklarının sermayelerini zevk ve eğlence yolunda harcayacağından korkar. Bu noktada açık gözlü Rum ve Ermeni çocukları da bu dükkanlara hazır sahip ola-

caktır.

Karaman'da toptan ticaret azdır. Küçük esnaf mallarını Adana, Mersin ve Konya'dan tedarik eder.

Karaman'ın ithalat ve ihracatı kayda değer ve önemli bir yerdedir.

Karaman Ticaret Odasının 28 Mart 1922 tarihli ve 19 numaralı resmi istatistiğine göre ilçenin ithalat ve ihracat rakamları aşağıdaki tablodaki gibidir.

İdhâlât		İhrâcât	Mikdârları istatistikde gösterilmemiştir
	Kilo		
Kahve	15.000	Buğday	
Şeker	150.000	Arpa	
Çay	1.000	Deri	
Pirinç	30.000	Yapağı	
Sabun	120.0000	Tiftik	
Zeytin yağı	7.500	Afyon Sakızı	
Gaz yağı (Sandık)	7.000	Nohut	
Manifatura ve attariye	200.000 Lira	Cehrî	
		Kuru üzüm	

Tablodaki kalemler dışında Karaman'dan çokça koyun, keçi, yağ, peynir, yumurta, mazi, av derileri, kereste, balmumu ihraç edildiği herkes tarafından bilindiği halde ticaret odasının tespit edememesi de ilginçtir.

Ticaret metin çözümüleme

Karaman'da ticarete ileri bir şehirdir.

Ermenek, Mut, Silifke, Bozkır, Karapınar ve Konya arasında bir kavşak noktasıdır.

Tartanzâde Sami Efendi, Karaman'da Karaman Milli Bankası adıyla bir banka kurmuştur.

Tartanzâde Sami Efendi'nin ticaret ve emniyet alanlarında da şirketleri var iken onları feshetmiştir.

Karaman'da şirket faaliyetleri profesyonel yöntemlerinden ve uzman deneyimlerinden uzaktır.

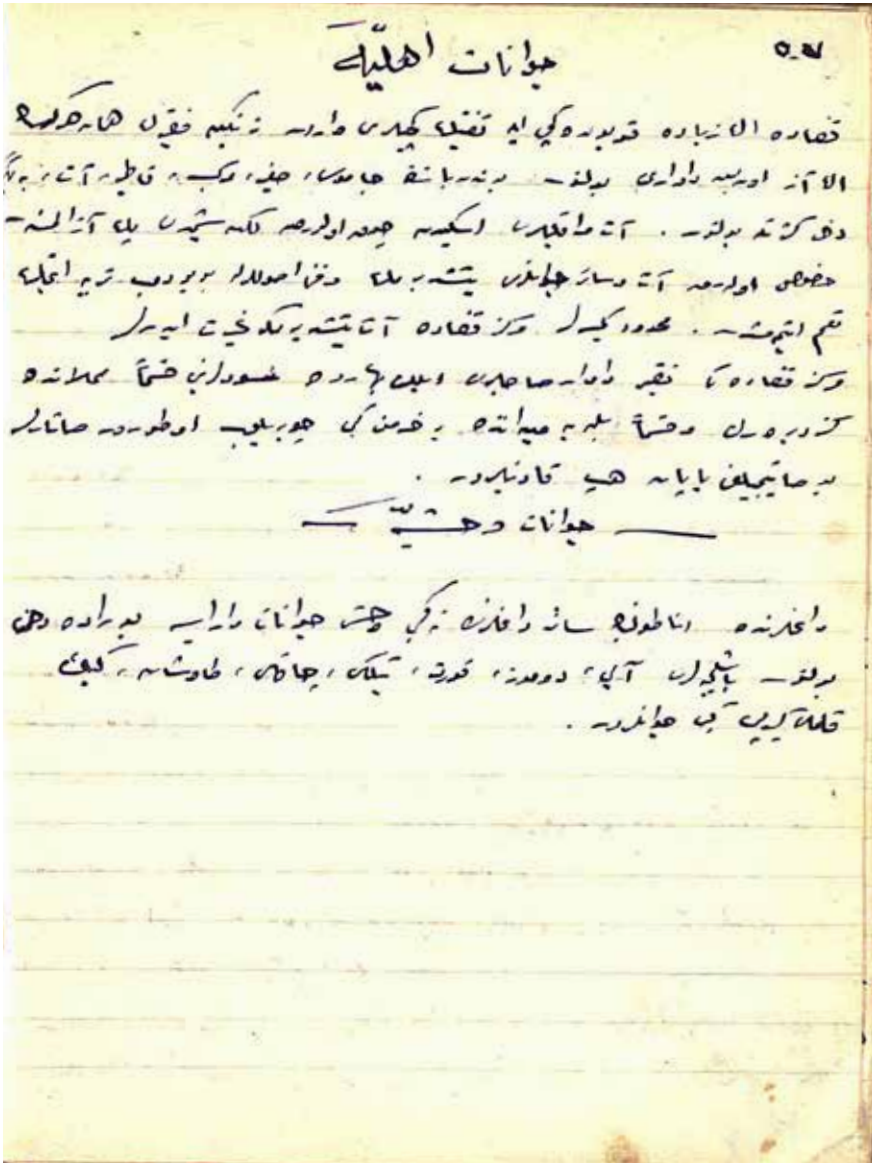
Tartanzâde Sami Efendi'nin şirketleri bugün toptan ve perakende yoluyla ticaret yapmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Karaman'da büyük küçük tüm ticarete söz sahibi Ermeni ve Rumlardır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ticaret, Türklerin eline geçmiştir.

Buna rağmen milli duyguları eksik esnaf, şehit, gazi çocuklarını, yetimleri değil de Ermeni ve Rum çocuklarını dükkanlarda çalıştırlar.

Karaman esnafı mallarını

Adana, Mersin ve Konya'dan tedarik etmektedir.

Hem ihracat hem ithalat Karaman ölçeğinde hacimlidir.

Sadece Karaman merkez hesap edilse hane başı kahve tüketimi 10 kg'ın üzerindedir.

Aynı oran çayda 0,6 kg'a denk
gelmektedir.

Karaman'a yıllık 150.000 kg şeker geliyor olması, şekerin kahve dışında tatlılarda bol bol kullanıldığını göstermektedir.

San'at (Zanaat)

Özgün metin

Belli başlı bir san'at yoktur yalnız Kızıllar karyesinde öteden beru halıcılık san'atı mevcûd olub Kırşehir ve Ma'den halılarına hemen hemen rekâbet idecek derecede ileri gitmiştir ekseriyetle bu halılar, dâhilde sarf idilerek nadiren hârice sevk olunur bir de Sıdırva köyünde iyi (kilim) dokurlar

Kundura, fotin, çizme yapan
İslam ustaların çoğu yabancıdır

هزینه خرد	هزینه خرد	هزینه خرد
تندنه	۱۰۰۰۰۰	بوقاس
آندنه	۵۰۰۰۰۰	آ-م
صدفانه	۵۰۰۰۰۰	چاره
پاناس	۱۰۰۰۰۰۰	مهر
پاصنه	۵۰۰۰۰۰	فصلیه
تروباغنه	۵۰۰۰۰۰	نوفور
سینه	۲۰۰۰۰۰	رجله
برک دیانه	۱۵۰۰۰۰	برجانه
تقیه	۵۰۰۰۰۰	پایه مد
بال	۴۰۰۰۰۰	جوبه
کرانه	۴۰۰۰۰۰	اورم
		بکینه

برجه و کوروله اوتا مقدار ارس او سه لایه قیاس و خزانده تا محدود رسد
اولونه و اولونه آلفه صدرنه بیدار جفایانه -
کاشیم کلیم اولا استعداده معبره کده نبره اقسام و احادیث تا به اولیوم به
آن به سه جوده طبعیت با هم احوال دارند

yavaş yavaş yerliden genç ustalar yetişmektedir

Köşker ta'bîr idilen yemenici esnâfı çokdur bu ustaların bir hâssalar varsa çırakları hep Türk'dür.

Birkaç demirci, bakırcı, marangoz ve bir de sobacı ustası vardır. (Sapançalı, 1922: 61)

Zanaat dilici çeviri

Karaman'da belli başlı bir zanaat yoktur. Yalnız Kızıllar köyünde öteden bu yana halıcılık sanatı vardır. Kırşehir ve Maden

halıları ile rekabet edecek derecede ileri gitmiştir. Bu halılar çoğunlukla içeride kullanılmakta, az da olsa dışarı çıkarılmaktadır.

Sıdırva (Sudurağı) köyünde de iyi kilim dokunur.

Kundura, potin, çizme yapan Müslüman ustaların çoğu yabancıdır. Yerli ve genç ustalar da yetişmektedir.

Köşker denilen yemenici esnafı Karaman'da çoktur. Bu ustaların çırakları hep Türk'tür.

Karaman'daki bunlardan baş-

تجارت نقطه نظره قرینه خیل ترخا ایتسه - - - - - ا. ضاله، موط، سلفه، بزرگ
 سلطان قونیه آ. اسنه الا هم تجانه تهر - - - - - آلمن بوللان قایلی اکبر سلفه
 و طسه اوج مرکز آفتضار حوالا نام خدیر - - - - - آ. سنه تانبه خدیر کوسه لیه
 قرینه سلفه شوم آلا ایه لیم قدمه سامه تجارتی بزرگ و راهیکه کعبه - - - - -
 تجارت دهانه باده توابع ابله عاجیر خیر لایه آ. اسنه (ز. ایت) (نجات) (ایست)
 (طایفه زاده و شطرنج) شکرده کلبه نولنه کبیر بزرگ بزرگ راه اید مد باقیه تأسیه
 اید لیه - - - - - شکرده نکل ویک کلبه یکله - - - - - راه اید اولان سلفه آفتضار بزرگ
 عاثر تنقص آ. تارانه نلعه - - - - - حاس تا جله ال نلعه نقطه لیه - - - - -
 کله جله جله لیه اولجه و شوم - - - - - ا. کله - - - - - اسبیه کوسه لیه - - - - - نلعه شکرده بزرگ کلبه لیه
 بنات قید آ. نلعه - - - - - کله آفتضار اید لیه - - - - - اولان سلفه باقیه اید - - - - - طایفه زاده
 شکرده کلبه - - - - -

[illegible][illegible]

ka birkaç demirci, bakırcı, marangoz ve bir de sobacı vardır.

Zanaat metin çözümleme

Karaman'da öne çıkan bir zanaat yoktur.

Taşkale halıcılığı, Kırşehir ve Maden halılarıyla yarışacak kadar ileridir.

Sıdırva (Sudurağ) köyünde de iyi kilim dokunmaktadır.

Karaman'da köşker denilen yemenici ustası çoktur.

Kundura, potin, çizme ustalalarının çoğu Karaman dışından Müslümanlardır.

Karaman'da görülen diğer zanaat; demirci, bakırcı, marangoz ve sobacıdır.

İ'mâlâthâne ve Fabrika

Özgün metin

Dâhil-i kasabada eskiden debbâghâne açılarak epeyce işlenmiş iken ustasızlıktan bugün sönmüşdür. Kasaba kurbında bir dakik fabrikası vardır bu değirmen hayli istifâde te'mîn olunuyordu lâkin Konya İsyânı esnâsında ba'zı âsiler kayışlarını çalub götürdükleri için yerine kayış bulunamadığı cihetle lâyıkiyle işle-dilemiyor (Sapancalı, 1922: 61)

İmalathane ve fabrika dilici çeviri

Kasaba içinde eskiden debbağhane açılarak ve epey zaman işlemişken ustasızlıktan bugün sönmüştür. Kasaba yakınlarında bir un fabrikası vardır. Bu değirmen oldukça iyi işliyordu. Ancak Konya (Delibaş) İsyanı sırasında bazı isyancılar, kayışlarını çalıp götürmüşler, yerinde kayış bulunamadığından şimdi değirmenden tam verimlilikte çalıştırılmıyor.

İmalathane ve fabrika metin

çözümleme

Karaman'ın önemli üretim merkezlerinden debbağlık Karaman'da bitmiştir.

Şehir yakınlarında bir un fabrikası vardır.

Delibaş İsyanı'nda isyancılar tarafından çalınan kayış yenile-nemediğinden değirmen verimli çalışmamaktadır.

Pazar Eyyâmı

Özgün metin

Karaman'ın mu'ayyen pazar günleri yoktur köyli hemân hergün üzüm, peynir, yağ, meyve, sebze, odun ve kömür getirüb satar yalnız pençsenbe günleri hayvân pazarı kurulur (Sapancalı, 1922: 61)

Karaman pazarları

Karaman'da belirli pazar günleri yoktur. Köylü hemen hemen her gün üzüm, peynir, yağ, meyve, sebze, odun ve kömür getirip satar.

Bir tek perşembe günleri hayvan pazarı kurulur.

Karaman pazarları metin çözümleme

Belediye meydanı, Karaman'ın sürekli pazar yeridir.

Hemen hemen her gün yiyecek, içecek, yakıt türü ürün bu pazarda satılmaktadır.

Perşembe günleri belediye meydanında hayvan satımı vardır.

Bulgular

Karaman ziraat araç ve gereçleri: Karasaban, pulluk, orak (buğday derme) makinesi, kalbur (harman) makinesi (patoz)

Karaman'da üretilen tahıl ürünleri: Buğday, arpa, çavdar, mısır, fasulye, nohut, mercimek,

burçak, afyon, soğan, patates, haşhaş, tütün, pamuk, dönemine göre her türlü yaş sebze.

Karaman'da üretilen hayvansal ve bitkisel ürünler: Bal, tiftik, yün, tereyağı, tütün, pekmez, tiftik, peynir

Karaman'da üretilen sebze ve meyveler: Kavun, karpuz, ceviz, üzüm, pekmez, soğan, patates

Karaman'da beslenen ve yetiştirilen evcil hayvanlar: Koyun, keçi, camız, sığır, eşek, katır, at, beygir.

Karaman yaban hayvanları: Ayı, domuz, kurt, tilki, çakal, ge-yık, kalemlı kirpi.

Karaman'daki ticari şirketler: Karaman Milli Bankası, Tar-tanzade ve ortaklarına ait, ticaret, ziraat ve emniyet şirketleri

Karaman'ın ithalat yaptığı şehirler: Adana, Mersin, Konya.

Karaman'ın ithal ettiği ürünler: Kahve, şeker, çay, pirinç, sabun, zeytin yağı, gaz yağı, mani-fatura, attariye.

Karaman'ın ihraç ettiği ürünler: Buğday, arpa, deri, yap-ağı, tiftik, afyon sakızı, nohut, ceh-rî, kuru üzüm, kavun.

Karaman'da zanaat: Taşkale halı dokumacılığı, Sudurağı kilim dokumacılığı, kunduracılık, ayak-kabıcılık, demircilik, bakırcılık, so-bacılık, marangozluk, dericilik.

Karaman'da sanayi: Dericilik ve un fabrikası.

Karaman pazarı: Kara-man'da halkın alışveriş yaptığı pa-zar yeri, belediye meydanıdır (Cumhuriyet Parkı). Burada he-men hemen hergün köylüler gelir ve pazarını kurar. Perşembe gün-leri sadece hayvan alım satımı ya-pılır.

Pazarda hayvan satımını her zaman kadınlar yapar.

Karaman ekonomisi kayıtları: Sapançalı, Karaman ekono-misine oluşturduğu kayıtları, Ka-raman Ziraat Müdürü Faruk Bey'den almıştır.

Değerlendirme

Karaman'da ilkel ve geleneksel yöntemlerle tarım yapılmakta ise de bazı çiftliklerde dönemine göre Avrupa tarım araç gereçleri kulla-nılmaktadır.

Karaman'da en çok koyun ve keçi yetiştiriciliği vardır. Bunun yanında camız, sığır, eşek, katır ve at da yetiştirilir ve kullanılır.

Karaman'da geçmişte yaygın olan at yetiştiriciliğinde şimdi sı-nırlı sayıda insan kalmıştır.

At yetiştiriciliğinde bilimsel yöntemler Karaman'da bilinmez.

Karaman'da yoksul insanlar el-lerindeki küçük sürüleri mahalle aralarında otlatarak yetiştirmeye çalışırlar ve bunları da belediye meydanındaki pazarda satarlar.

Sapançalı'nın verdiği bilgiler ışığında bugün Karaman yaş sebze ile meyve üretim ve ticaretinde önemli bir yere sahip Avgan köyü-nün, sebze ve meyvecilikte tarihi bir kökene sahip olduğu anlaşılı-yor. Göksu boyundaki köylere göre Avgan köyünün sebze ve meyvecilikte adının önde olması ilginçtir. Kapsamlı ve ayrıntılı bir araştırma yapılsa Avgan köyünün yaş meyve ve sebze üreticiliği, daha eskiye gittiği tespit edilebilir.

Günümüzde özellikle Süley-man Hacı köyü kavunlarının çok lezzetli ve tatlı olduğu hesap edil-diğinde geçmişte Karaman kavun-larının bölgede adını çok iyi duyur-duğu anlaşılıyor.

باین باشی بر ضعت یوزر. یکنز فرلد خیره شده اونه دیزد خالجهیات ضعتی موجود اویوب
فرشده و معدله خالبدینه همانه همانه فرانت ابده جیت درجه ده ایدی کشیده اکثرینه بوضالید
داخده صرف ایدیر (ج) نادراً خارج مسوده اولوز برده سیدروا کوبیده (بخا) کلیم
طوقر لر

قوندره، فرطیه ایخیم یابار اسلام اونه لر (ج) چوغی پابانجیه بولاسه یولاسه بریدیه
کچ اونه لیشکده ده
کوشک نبد ایدیلده بمبجی اضافی چوقده بو اونه لر (ج) برخاوری وایسم جیراندی
هید لورک در بو
بر خارج ریرجی، بافرجی، وانسوز و برده صوباجی اونه سی دارد.

اعمال و تخانه و خا بر یضه
راض فیه ده اکیدر دایخانه آجیده ده ایچیه ایلیمه اونه نزلتیه بو کورد سونمده.
(فصیه) قریب شده بر رفیه خا بر یضی دارد. بو درکنده خیی انصافه نایم ایدیلدی
لکه قونیه حصیه انشاده بده عاصید خا نیدری چایوب کور دکدی ایچیه برینه
خایسه بولن بدین جنسه لایضیه ایشکده بوجو

بازار ایامی

قریه ناک بمعنی بازار کوندی بزرگ شکرچی همانه کور کورد اوزوم (پرب) باغ، بوم، بیزه
اودوه و کدرنی کزوب صندار یکنز بختیه کوندی جواره یزاری قریبور

Sapancalı'nın verdiği bilgilerden ortaya çıkan tabloya göre çarşısı, nüfusu ve kamu kurumları dışında Karaman, koyun keçi, tavuk, horoz, sığır, camız, at, katır ve eşek besleyen her hanesi ile aslında doğaya yüzde yüz bağımlı bir köy gibidir.

Sapancalı'nın verdiği bilgilere göre Karaman'da önceleri önemli bir at kültürü var iken yok olmuştur.

Sapancalı'nın verdiği tabloda ki yıllık ceviz üretimin 5.000 kıyye (6.500 kg) düzeyinde olması düşük bir rakamdır. Bir ceviz şehri olan Karaman'da o dönemde birlikte olan Hadim ve Aladağ bölgesiyle birlikte yıllık ceviz üretiminin daha fazla olması düşünülebilir.

Sapancalı'nın bilgisini verdiği tiftik keçisi konusu önemli durmaktadır. Tiftik üretimi, bugün Karaman'da tiftik keçisi tekrar çoğaltılıp üretilemez mi sorusunu sorduruyor.

O dönemde patates olduğuna göre domatesin de olması gerekiyor. Domatesin yıllık istatistiklere alınmamasının bir nedeni olmalıdır.

O yıllarda nüfusun yüzde 80'inin köylerde yaşadığı düşünülürse yıllık 5 milyon kıyye yani 6.500 ton buğday ve 3.250 ton arpa üretiminin daha yüksek olması gerekiyor ki, savaş, denetim vb. nedenlerle buğday üretimine ait tam ve sağlam kayıt oluşturulamadığı anlaşıyor.

Buğdaya oranla arpa üretiminin yüksek miktarlı görünmesi; özellikle eşek, katır ve at türü büyük başlarının arpa ihtiyacına işaret etmektedir.

Her meyve ve sebze için nüfus

ve ihtiyaca bağlı yorum ve değerlendirmesi yapılabilir.

Kavun, karpuz istatistiğinin tabloda yer alması da ilginçtir ve döneminde kavun karpuz üretim ve tüketiminin önemli bir yer edindiği kesindir.

Verilen bilgilere göre Karaman'da toptan ve perakende alışverişte öne çıkan büyük aile ya da şirket Tartanzadelere aittir. Remzi Tartan Bey'in verdiği bilgilere göre 1910 ya da hemen öncesinde Tartanzâde Hacı Sami Efendi, Karaman'ın ilk marketi olan Kumpanya'yı kurmuştur ve bu market, 1965'lere kadar işlemiştir.

Yine 20. yy başında 5-6 bin nüfusuna ve dezavantajlı coğrafik konumuna rağmen bir bankaya sahip olmak, Karaman adına düşünülemeyecek hatta hayal edilemeyecek bir durumdur.

Sapancalı bilgi vermediğine göre Karaman'da Hacı Sami Efendi dışında büyük çaplı ticaret ve bakkaliye işi yapanın olmadığı anlaşıyor.

Sapancalı'nın verdiği ithalat istatistiği önemli bilgiler taşımaktadır.

İthal ürünlerin her birinin kg biriminde karşılığı, Karaman'daki yıllık tüketimini göstermektedir.

Öncelikle 1920'li yıllarda az da olsa Karaman'da çay tüketimi vardır.

Kahvenin çaya göre çok yüksek düzeyde tüketimi dikkat çekicidir. Sadece Karaman merkez, kahveyi tüketiyorsa, hane başına 10 kg kahve düşmektedir. Ayrıca, şehirde kahve tüketme kültürünün oldukça eski ve yaygın olduğu buradan anlaşılmaktadır.

İthal ürünler tablosunda tuz yoktur ama mutlaka tuz ithal ediliyor olmalıdır.

Karaman el sanatlarında Taşkale halıları ve Sıdırva (Sudurağı) kilimleri öne çıkar. Taşkale halıları halen de günümüzde markadır.

Karaman'da var olan zanaat; demircilik, bakırcılık, marangozluk, sobacılık ve ayakkabıcılıktır.

Berberlik, terzilik, fırıncılık, aşçılık, lokantacılık, kahvecilik, saraçlık, semercilik, nalbantlık, hırdavatçılık mesleklerinden bahsetmemiştir. En azından nalbantlık ve semercilik geçerli meslekler olmalıdır.

Karaman'da fabrika sayılabilecek tek işletme bir un değirmenidir.

Sapancalı'ya göre Karaman'da 20. yy başında debbağlık bitmiştir. Ancak yüksek düzeyde büyük baş ve küçük baş yetiştiriciliği ve Cumhuriyet dönemindeki dericilik düşünüldüğünde debbağlığın tamamen bittiği düşünülemez.

Pazara getirilen kömür, odun kömürüdür. Maden kömürü değildir.

Perşembe günü alım satımı yapılan hayvanların, çeşit ve türü belirtilmemiş olsa da "Pazara her türden hayvan geliyor muydu, yük, binek hayvanları da bu kapsamda mı sadece küçük baş, büyük baş mı geliyordu, anlatımdan anlaşılmıyor ya da tüm hayvanlar pazarda alınıp satılıyordu."

Sonuç

Sapancalı Hasan Hüsnü'nün Karaman kitabında verdiği Karaman ekonomisine dair verdiği bilgiler, 20. yy başlarında Karaman ekonomisi nasıldı sorusunu karşıladığı gibi dönemin toplumsal

hayatına ipuçları barındırmaktadır.

Her türlü olumsuzluğa rağmen tarih boyu bir kavşak noktası olan Karaman'da ekonomi, oldukça büyüktür ve dinamiktir.

Bu kayıtlarda günümüze de mesajlar pekâlâ alınabilir.

Tat ve lezzetin iyice öne çıktığı günümüzde verimli Karaman topraklarında doğal bitkisel ürün üretimine yönelik politikalar, projeler geliştirilmesi gerekiyor. Çünkü bugün ovada yetişen çalı fasulyesi denen Karaman fasulyesi, her yerde yetişen şekerpare kayısı, yüksek yerlerin meyvesi kiraz, Süleyman Hacı, Ortaoba köylerinde yetiştirilen kavun, Karaman'ı doğal ve bitkisel ürün bakımından ayrıcalıklı ve özgün kılmaktadır.

Buradan hareketle Karaman kavunu markalaştırılabilir.

Şehir içinde bile çok lezzetli yetiştirilebilen Karaman şekerpare kayısı markalaştırılabilir. Malatya örneği ile kayısıdan farklı ürünler elde edilip pazarlanabilir.

Bu gibi örnekler çoğaltılabilir.

Son olarak, her ne kadar Sapancalı Hasan Hüsnü, resmi kayıtları esas alarak bir veri oluşturmuş olsa da o dönemde hele bir de savaş zamanında, ithalat, ihracat, üretim, istihdam, hasılat, gelir, vergi, tüketim gibi alanlarda Karaman'ın tüm ekonomisine ait erişim, denetim, izleme vb nedenlerle sağlam, tam, ayrıntılı ve güvenilir bir istatistik oluşturulduğunu söylemek doğru olmaz.

Kaynakça

Sapancalı Hasan Hüsnü, *Karaman Ahvâl-i İctimâ'iyye, Coğrafiyye ve Târîhiyyesi*, Karaman 1922, Süleymaniye Kütüphanesi, İhsan Mahvi Koleksiyonu, No: 66, 85 sayfa